

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

دوزخ و دوزخیان در قرآن عظیم الشان و سنت نبوی (صلى الله عليه وسلم) و اسباب نجات از آن (رساله ماستری)

محصل: میر محمد طه "سلالات"

استاد رهنما: پوهاند دکتور عبدالباری "حمیدی"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

دوزخ و دوزخیان در قرآن عظیم الشان و سنت نبوی (صلی الله علیه وسلم) و اسباب نجات از آن (رساله ماستری)

محصل: میر محمد طه "سادات"

استاد رهنما: پوهاند دکتور عبدالباری "حمیدی"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم میر محمد ظه ولد میر عبدالقیوم ID: SH-MST-95-192 محصل دور دوم تفسیر و حدیث ۵ رساله ماستری خویش را زیر عنوان: دوزخ و دوزخیان در قرآن عظیم الشان و سنت نبوی و اسباب نجات از آن به روز سجده تاریخ ۱۱۸ / ۱۳ / ۱۴۰۱ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۱۶ (نمره به عدد) عشده (نمره به حروف) گردید. موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبدالوهاب حسام	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالرحمن شاه	عضو هیات	
۳	دکتور عبدالباری حمیدی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

معاون علمی

امر بورد ماستری

خلاصه رساله

رساله حاضر در برگزیده اوصاف دوزخ و همه عذاب های آن میباشد که در روشنی آیات قرآن کریم ترتیب گردیده است.

اهمیت موضوع را از اینجا میتوان درک کرد که این موضوع یک موضوع قرآنی بوده و شاید هیچ سوره از سوره های قرآن کریم صراحتاً یا ضمناً از ذکر دوزخ و اوصاف دو زخیان خالی نباشد. پس این رساله بیانگر اوصاف کلی دوزخ از حیث ساختار، زشتی ها، وسعت، فنا و بقاء ابتداء و انتها و همه عذاب های آن از حیث کیفیت ذائقه کثرت و غیره میباشد.

اهمیت دیگر موضوع این است که در آن موضوع بقاء و فنای دوزخ که یکی از موضوعات اختلافی میان علماء می باشد، مورد بحث قرار گرفته است.

نا گفته نماند که در قرآن کریم برای دوزخ (10) نام ذکر گردیده که ذکر این نام ها دلالت به زشتی و گوناگون بودن عذاب های آن میباشد.

آنچه از تحقیق این رساله بدست میاید یکی این است که دوزخ فعلاً موجود بوده و فنا نمیشود.

هم چنان الله متعال در دوزخ عذاب های را تدارک دیده که در سختی و زشتی بینظیر میباشد.

یافته مهم دیگر این است که در این تحقیق فشرده اسباب نجات از دوزخ از منظر قرآن عظیم الشان بیان گردیده است.

پس این رساله در روشنایی قرآن کریم دوزخ را طور همه جانبه تشریح میکند.

واژه های کلیدی: دوزخ، دوزخیان، اسباب، نجات، قرآن عظیم الشان.

Error! Bookmark not defined.....	مقدمه
Error! Bookmark not defined.....	اسباب اختیار موضوع:
Error! Bookmark not defined.....	سوال های تحقیق:
Error! Bookmark not defined.....	پیشینه تحقیق:
Error! Bookmark not defined.....	فصل اول
Error! Bookmark not defined.....	دوزخ، احوال و اوصاف آن از منظر قرآن کریم
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول: مفهوم و هدف از آفرینش آن
Error! Bookmark not defined.....	این مبحث به دو مطلب مشتمل است :
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: هدف از آفرینش دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: موجودیت دوزخ، نامها و طبقات آن
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: موقعیت دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: اسامی مشهور و دروازه های دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: درکات دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مبحث سوم: احوال و اوصاف و نگهبانان دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب مطلب اول: گستردگی دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: سوخت و شدت گرمای دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: دروازه های دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: دوزخ جاودان و فنا ناپذیر
55.....	مطلب پنجم معتقدان به نابودی دوزخ
Error! Bookmark not defined.....	مطلب ششم: تاثیرات دوزخ بر دنیا و اهل آن
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	فصل دوم
Error! Bookmark not defined.....	احوال و اوصاف دوزخیان از منظر قرآن
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول: کثرت دوزخیان و بزرگی اجسام آنها:
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: کثرت دوزخیان:
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: بزرگی اجسام دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: شدت عذاب و ناله های دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: شدت عذاب دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: ناله های دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مبحث سوم: خوردنی، آشامیدنی و لباس دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: غذا و خوردنی دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: نوشیدنی دوزخیان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: لباس های دوزخیان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	فصل سوم
Error! Bookmark not defined.....	اسباب نجات از دوزخ از منظر قرآن
Error! Bookmark not defined.....	مبحث اول: ایمان
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: ایمان به الله
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: ایمان به ملائکه

Error! Bookmark not defined.....	مطلب سوم: ایمان به کتب سماوی
Error! Bookmark not defined.....	مطلب چهارم: ایمان به پیغمبران الهی
Error! Bookmark not defined.....	مطلب پنجم: ایمان به روز رستاخیز
Error! Bookmark not defined.....	مطلب ششم: ایمان به تقدیر
Error! Bookmark not defined.....	مبحث دوم: اعمال صالح
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: تقوی و پرهیزگاری
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: احسان و نیکی
Error! Bookmark not defined.....	مبحث سوم: استقامت و ترک هوا پرستی
Error! Bookmark not defined.....	مطلب اول: استقامت در راه حق
Error! Bookmark not defined.....	مطلب دوم: ترک هوا و هوس
8	نتیجه گیری
10	پیشنهادات:
Error! Bookmark not defined.....	فهرست آیات
Error! Bookmark not defined.....	فهرست احادیث
Error! Bookmark not defined.....	فهرست اعلام
11	مراجع و مأخذ:

نتیجه گیری

بیان اوصاف دوزخ و عذاب های آن در قرآن کریم بیانگر بی نهایت قهاریت بودن پروردگار عالمیان است. چون انسان ها را ضمن آن که از انجام همه اعمال که سبب بدبختی انسان میشود منع نموده و راه و نتیجه همه عمل کرد های انسان را قبل از انجام برایشان روشن ساخته است.

دشمنان اسلام با همه ابزار و وسائل سعی مینمایند تا در مورد اساسات شریعت شکوکی را ایجاد نمایند و عده ی از مسلمانان آگاهانه و یا نا آگاهانه از ایشان پیروی نموده و باعث بدبختی و هلاکت خویش میگرددند. پس نظام عدل الهی است که چنین اشخاص را مورد عفو قرار میدهد و یا سزا و جزای که برایشان وعده داده گرفتار شان میکند.

1- الله جل جلاله قرآن کریم را بحیث رهنما و کتاب هدایت برای بشریت فرستاده تا انسان ها با واسطه آن خویشتن را از عذاب هولناک جهنم به دور داشته و برای بدست آوردن جنت و نعمات آن تلاش خستگی نا پذیر نمایند.

2- دوزخ و عذاب های آن از جمله مسائلی بوده که بدون وحی (قرآن و سنت) انسان قادر به فهم و درک آن نمیباشد. بدین اساس الله جل جلاله جهت تبلیغ و رسانیدن احکام پیامبران (علیهم السلام) را فرستاده است.

3- مصادر شریعت دوزخ و جنت را با همه خصوصیات آنها بیان نموده پس انسان است که کدام یکی را اختیار مینماید.

4- انسان در گرو عمل خود بوده و خود در تعیین سرنوشت خود نقش اساسی دارد.

5- دنیا و هر آنچه در آن است وسیله ی برای رسیدن به جنت و نجات یافتن از دوزخ میباشد.

6- عدل الهی عام بوده و شامل همه میشود پس انسان ها هستند که خود را سید یا شقی میسازد.

7- انسان های خوشبخت آنانی اند که از اوامر الله اطاعت و از نواهی آن خودداری مینمایند که سعادت دارین نصیب هر یک آن میگردد.

8- ایمان و عمل صالح هیچ یک به تنهایی سرنوشت ساز نبوده عمل بدون ایمان معنی و مفهوم ندارد. و ایمان بدون عمل صالح سبب نجات انسان شده نمیتواند.

9- مسلمانانی که در راه الله جل جلاله مشکلات و مشقات را سپری مینمایند برای هر عمل ایشان در آخرت مکافاتی وجود دارد.

10- همه عیش و عشرت دنیا ارزش اندکترین عذاب الهی را نداشته و اندکترین نعمت جنت به مراتب بهتر از گذرانیدن همه مشکلات در دنیا میباشد.

پیشنهادات:

- 1- برای عموم مسلمانان پیشنهاد می‌گردد، که از تعمق بی‌مورد و بیش از حد در مسائل غیبیات خصوصاً دوزخ و عذاب‌های آن خودداری گردد؛ زیرا که این مسائل به ادله قطعی قرآن کریم ثابت هستند.
- 2- به علماء و خطباء پیشنهاد می‌گردد که به زیبایی‌های جنت و نعمات تاکید ورزند و ضمناً به بیان زشتی‌های دوزخ و سختی‌های آن پردازند.
- 3- به محققین پیشنهاد می‌گردد، که دسایس شبهات افکنان را زیر مطالعه داشته و شبهات آنها را به دلائل منطقی جواب ارائه نمایند.
- 1- عده‌ی از خطباء در مسائل ترهیب اکثراً به احادیث ضعیف و موضوع رجوع مینمایند، به آنها پیشنهاد می‌گردد که باید در مسائل دوزخ و عذاب‌های آن به احادیث صحیح و مقبول مراجعه نمایند.
- 5- و همچنان به امارت اسلامی پیشنهاد مینمایم که نظریه تحقیقی که در این رساله صورت گرفته اکثریت اهل جهنم را زنان تشکیل میدهند بنا زمینه تثقیف و فراگیری علم و دانش را با برنامه‌های تزکیوی عام و فراگیر نمایند.

مراجع و مأخذ:

1. القرآن الكريم

1. إبراهيم مصطفى - أحمد الزيات - حامد عبد القادر - محمد النجار. المعجم الوسيط. دار النشر : دار الدعوة، تحقيق : مجمع اللغة العربية.
2. ابن أبي العز، صدر الدين محمد بن علاء الدين علي بن محمد الحنفي الأزرعي الصالحي الدمشقي (المتوفى : 792هـ). (ب ت). شرح العقيدة الطحاوية.
3. أبو السعادات، ابن الأثير. (ب ت). جامع الاصول.
4. ابن الأثير، أبو السعادات المبارك بن محمد (المتوفى: 606هـ) النهاية في غريب الحديث والأثر، الناشر: المكتبة العلمية - بيروت، 1399هـ.
5. ابن تيميه تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحلیم بن تيمية الحراني (المتوفى : 728هـ). مجموع الفتاوى. الما ناشر : دار الوفاء، الطبعة : الثالثة ، 1426 هـ / 2005 م.
- a. ابن حزم، علي بن أحمد بن سعيد بن حزم الظاهري أبو محمد. الفصل في الملل والأهواء والنحل. الناشر : مكتبة الخانجي - القاهرة
6. ابن رجب، أبو الفرج عبد الرحمن بن أحمد بن رجب الحنبلي. التخويف من النار. الناشر : مكتبة دار البيان - دمشق، الطبعة الأولى ، 1399.
7. ابن قيم، محمد بن أبي بكر بن قيم الجوزية. مدارج السالكين بين منازل إياك نعبد وإياك نستعين. الناشر : دار الكتاب العربي - بيروت، الطبعة الثانية ، 1393 - 1973.
8. ابن كثير أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي [700 - 774 هـ]. تفسير ابن كثير. الناشر : دار طيبة للنشر والتوزيع. الطبعة : الثانية 1420 هـ - 1999 م

9. ابن كثير، أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي (المتوفى : 774هـ). (ب ت). النهايه النهاية في الفتن والملاحم.
10. أبو الحسين مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري النيسابوري. صحيح مسلم. الناشر : دار الجيل بيروت + دار الأفاق الجديدة - بيروت
11. أبو حفص عمر بن أحمد بن شاهين سنة الولادة 287 هـ / سنة الوفاة: 385هـ. اللطيف لشرح مذاهب أهل السنة ومعرفة شرائع الدين والتمسك بالسنن. الناشر : مكتبة الغرباء الأثرية، سنة النشر : 1416 هـ ، مكان النشر : المدينة المنورة / السعودية.
12. الأزهرى، أبو منصور محمد بن أحمد. تهذيب اللغة - موافقا للمطبوع ،دار النشر : دار إحياء التراث العربي - بيروت - 2001م، الطبعة : الأولى.
13. آلبانى، ناصر الدين.(ب ت) سلسلة الاحاديث الصحيحة
14. الألباني، محمد ناصر الدين. صحيح وضعيف الجامع الصغير وزيادته. الناشر : المكتب الإسلامي.
15. انورى، حسين. فرهنك بزرك سخن، انتشارات سخن، كتابخانه ملي ايران.
16. البخاري، أبو عبد الله محمد بن إسماعيل بن إبراهيم بن المغيرة البخاري، (المتوفى : 256هـ). صحيح البخارى حسب ترقيم فتح الباري. الناشر : دار الشعب - القاهرة، الطبعة : الأولى ، 1407 - 1987
17. الترمذى، محمد بن عيسى . جامع الترمذى. طبع مكتبة رحمانيه، باكستان: لاهور.
18. حيدر قنبرى، داستان هاى شگفت انگيزى از جهنم و عذاب هاى جهنمى، ناشر: نشر تهذيب، چاپخانه زائر، ايران قم.

19. الخميس، محمد بن عبد الرحمن. أصول الدين عند الإمام أبي حنيفة، السعودية، الناشر : دار الصميعي، المملكة العربية السعودية.
20. الرازي، الإمام الحافظ أبو محمد عبد الرحمن بن أبي حاتم. تفسير ابن أبي حاتم. دار النشر : المكتبة العصرية – صيدا.
21. الرازي، محمد بن أبي بكر بن عبد القادر. مختار الصحاح تحقيق : محمود خاطر، الناشر : مكتبة لبنان ناشرون - بيروت ، الطبعة طبعة جديدة ، 1415 - 1995.
22. الرازي، محمد، بن ابى بكر. مختار الصحاح، ناشر: مكتبة عصرية بيروت.
23. السجستاني، أبو داود سليمان بن الأشعث بن سنن ابى داود، الناشر : دار الكتاب العربي - بيروت.
24. سيد قطب إبراهيم - (رحمه الله). في ظلال القرآن. دار النشر : دار الشروق - القاهرة.
25. الشيباني، أحمد بن حنبل أبو عبدالله .مسند الإمام أحمد بن حنبل . الناشر : مؤسسة قرطبة – القاهرة.
26. صالح الفوزان.(ب ت). شرح العقيدة الواسطية.
27. صالح بن فوزان بن عبد الله الفوزان. (ب ت). الإرشاد إلى صحيح الاعتقاد والرد على أهل الشرك والإلحاد.
28. الطبراني، سليمان بن أحمد بن أيوب بن مطير اللخمي الشامي، أبو القاسم (المتوفى : 360هـ)، (ب ت) المعجم الكبير.
29. الطبرى، أبو جعفر محمد بن جرير الطبري (224 - 310). تفسير الطبري. الناشر : دار هجر، الطبعة : الأولى.

30. العثيمين، محمد بن صالح. القول المفيد على كتاب التوحيد، الناشر: دار ابن الجوزي، المملكة العربية السعودية، الطبعة: الثانية، محرم 1424هـ.
31. العثيمين، محمد بن صالح.(ب ت) القول المفيد على كتاب التوحيد.
32. العسقلاني، أحمد بن علي بن حجر أبو الفضل العسقلاني الشافعي .فتح الباري.الناشر: دار المعرفة - بيروت ، 1379
33. على اكبر، دهخدا. لغت نامه دهخدا، چاپ دانشگاه تهران، ناشر: موسسه انتشارات، تهران ايران،.
34. غلام حسين، مصاحب. دائرة المعارف فارسي، چاپخانه سپهر، انتشارات امير كبير، ايران تهران.
35. الفيروزآبادي، محمد بن يعقوب.(ب ت). قاموس المحيط.
36. الفيومي، أحمد بن محمد بن علي الفيومي ثم الحموي أبو العباس (المتوفى: نحو 770هـ). (ب ت). المصباح المنير في غريب الشرح الكبير.
37. القرطبي، أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين (المتوفى: 671هـ). الجامع لأحكام القرآن، الناشر: دار الكتب المصرية - القاهرة، الطبعة: الثانية ، 1384هـ - 1964 م.
38. القرطبي، أبو عبد الله محمد بن أحمد بن أبي بكر بن فرح الأنصاري الخزرجي شمس الدين القرطبي.(ب ت). التذكرة.
39. القنوجي، صديق بن حسن بن علي القنوجي. يقظة أولي الاعتبار مما ورد في ذكر النار وأصحاب النار. الناشر: مكتبة عاطف - دار الأنصار - القاهرة، الطبعة الأولى ، 1398 -

40. مجموعة من المتخصصين، تحت اشراف صالح بن عبد الله بن حميد إمام وخطيب الحرم المكي. نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم - صلى الله عليه وسلم. الناشر : دار الوسيلة للنشر والتوزيع، جدة، الطبعة : الرابع.
41. محمد رضا، عادل. فرهنگ عبارات های عربی در شعر فارسی، ناشر: انتشارات امیر کبیر، ایران تهران.
42. محمد، بن علاءالدين على بن محمد، شرح العقيدة الطحاوية، طبع المكتب الاسلاميه ، بيروت، لبنان.
43. المصلح ، خالد بن عبد الله بن محمد المصلح.(ب ت). شرح العقيدة الطحاوية.
44. مفتي محمد شفيح.(ب ت)تفسير معارف القرآن.
45. الميداني، عبد الرحمن حسن حبنكة.(ب ت). البلاغة العربية أسسها وعلومها وفنونها.
46. نخبة من العلماء.كتاب أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة. الطبعة : الأولى، الناشر : وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المملكة العربية السعودية،تاريخ النشر : 1421هـ.
47. النسائي، أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب بن علي.(ب ت). السنن الكبرى.
48. النووي ،أبو زكريا يحيى بن شرف بن مري النووي. المنهاج شرح صحيح مسلم. الناشر: دار إحياء التراث العربي - بيروت، الطبعة الثانية ، 1392.
49. النيسابوري، مسلم بن الحجاج بن مسلم القشيري صحيح مسلم. الناشر : دار الجيل بيروت + دار الأفاق الجديدة - بيروت.
50. الهروي، محمد، بن احمد الازهرى. تهذيب اللغة . ناشر: احياء التراث العربى، بيروت لبنان.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:
پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته
و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af